

Helyzetkép a venezuelai válságról

2016. április 22.

MAGYAR NEMZETI BANK

Készítette:

Látta:

Jóváhagyta:

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Venezuelában egyre mélyül a politikai, gazdasági és társadalmi válság. A jelenlegi kormánypárt történelminek is nevezhető vereséget szenvedett a 2015. december 6-án megtartott törvényhozási választásokon. Elemzők szerint ez egyértelműen bizonyítja, hogy az Hugo Chávez exelnök nevéhez fűződő XXI. századi szocializmus rendszeréhez eddig hű szavazók sem bíznak már abban, hogy a kormány megbirkózzhat az egyre súlyosbodó gazdasági helyzettel.

Az elmúlt hónapokban szakértők arra számítottak, hogy az ellenzék próbára teszi Maduro elnököt azzal, hogy legkésőbb idén áprilisban visszahívó népszavazást kezdeményez, ezt azonban a kormány eddig sikeresen elhárította. Az ellenzék eddig a politikai, az emberi jogi és a közbiztonsággal kapcsolatos problémákra koncentrált, a karibi országnak azonban rövid időn belül megvalósítható és hatékony gazdasági programra lenne leginkább szüksége. A piaci elemzők már 700 százalékra becsülik az infláció éves mértékét, folyamatos az alapvető cikkek hiánya és a közszolgáltatások színvonalának csökkenése.

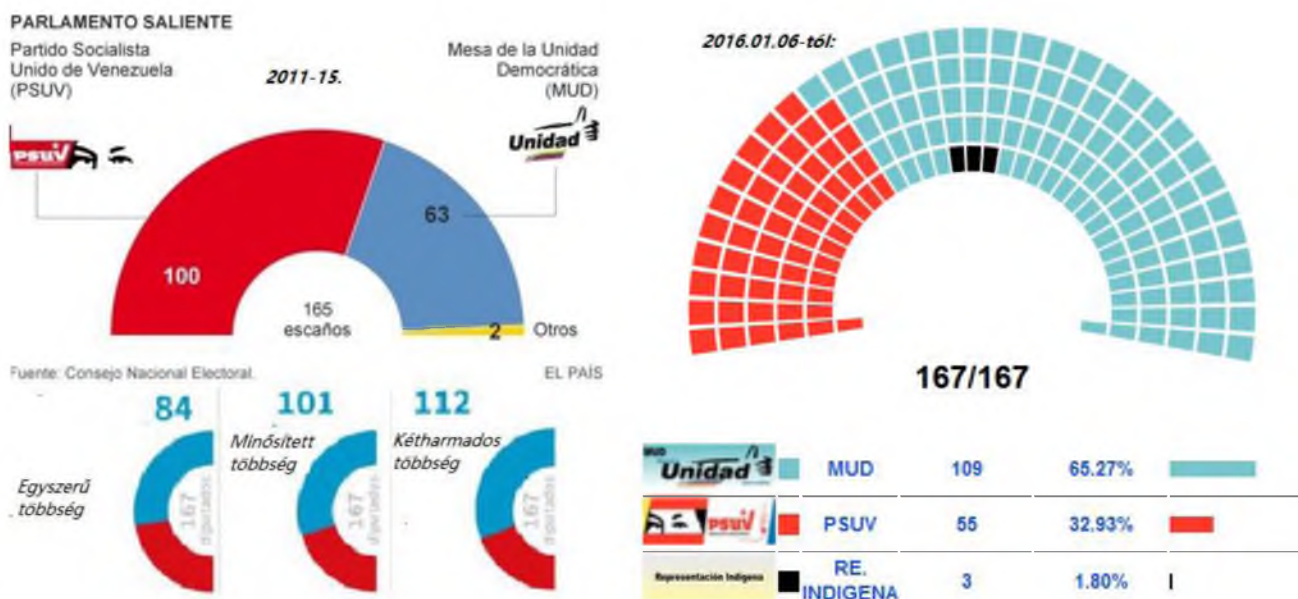
Rövid távon a helyi üzemanyagárak nemzetközi árszinthez való közelítésével, az árfolyamrendszer egységesítésével, a hazai termelés érdekében átalakított importtal, a katonai kiadások csökkentésével, a közbiztonságra és az egészségügyre fordított kormányzati költségek növelésével, valamint az államadósság átütemezésével lehetne javítani a venezuelai gazdaság helyzetén.

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	2
1. Politikai-társadalmi helyzetkép.....	3
2. A gazdasági válság állandósulása	5
3. Jövőbeni kilátások	8

1. POLITIKAI-TÁRSADALMI HELYZETKÉP

A 2015. december 6-án megtartott törvényhozási választásokon a venezuelai szavazók úgy döntöttek, hogy 17 év elteltével újra esélyt adnak az ellenzéknek.¹ Hugo Chávez 1999. évi hatalomra kerülése óta ugyanis ez volt az első alkalom, hogy nem a néhai elnök baloldali ideológiáját összefogó „chavizmus”² szerzett többséget a törvényhozási választásokon. A jelenlegi elnököt, Nicolás Madurót támogató Venezuelai Egyesült Szocialista Párttal (Partido Socialista Unido de Venezuela – PSUV) szembehelyezkedő ellenzék a korábbi évekhez hasonlóan most is egységesen vett részt a választásokon a Demokratikus Egység Kerekasztala (Mesa de la Unidad Democrática – MUD) nevű koalíció keretében, amely 109 mandátumot³ szerzett a Nemzetgyűlésben, míg a PSUV csupán 55-öt.⁴ A fennmaradó három hely az őslakosok képviselőit illeti.

1. ábra: A független őslakos képviselők támogatásával az ellenzéki koalíció (MUD) kétharmados többséget alkot a kormánypárttal (PSUV) szemben a Nemzetgyűlésben (forrás: El País és CNE Venezuela).

A választási eredmények kihirdetését követően Maduro lemondásra szólította fel kormányát, majd 2016. január elején 18 új minisztert nevezett ki, míg 14 korábbi miniszterét meghagyta addigi tárcavezetői pozíciójában.⁵ Maduro decemberben egy rendkívüli ülés keretében összehívta a PSUV 980 delegáltját egy új politikai stratégia megalkotása érdekében,⁶ mélyreható változásokat azonban azóta sem sikerült elérnie az egyes szakpolitikák tekintetében. A jelenlegi Nemzetgyűlés elnöke, Diosdado Cabello – akit Maduro után a második legbefolyásosabb politikai vezetőnek tartanak Venezuelában – pedig bejelentette, hogy még a választást követő napokban új tagokat jelölnek a Legfelsőbb Bíróság testületébe. Így az igazságszolgáltatási és a végrehajtó hatalmat jelenleg még a PSUV „uralja”, egyfajta intézményi „bénultságot” idézve elő, ami a gazdasági problémák mellett tovább növeli a politikai-társadalmi feszültséget.

¹ <http://cnnespanol.cnn.com/2015/12/07/oposicion-consigue-mayor-numero-de-escaños-en-la-asamblea-nacional-de-venezuela/>

² <https://en.wikipedia.org/wiki/Chavism>

³ http://internacional.elpais.com/internacional/2015/12/07/america/1449454340_373673.html

és http://internacional.elpais.com/internacional/2015/12/08/actualidad/1449566149_481206.html és <http://www.infolatam.com/2015/12/08/poder-electoral-ofrece-nuevos-datos-mientras-oposicion-espera-mas-escaños/>

⁴ <http://www.infolatam.com/2015/12/07/venezuela-oposicion-gana-elecciones-y-maduro-acepta-la-derrota-que-atribuye-a-guerra-economica/>

⁵ http://internacional.elpais.com/internacional/2016/01/07/america/1452138057_991378.html

⁶ http://internacional.elpais.com/internacional/2015/12/09/america/1449633338_743523.html

A várakozásokkal ellentétben az új Nemzetgyűlés eddig nem tudott élni azzal a lehetőséggel, hogy népszavazást írjon ki az elnök "visszahívására": az elnöki mandátum felénél – amelyet Maduro idén áprilisban ért el – a Nemzetgyűlés által kiírt referendumon a választópolgárok eldönthetik, hogy továbbra is bizalmat szavaznak-e az elnöknek. Hugo Chávez esetében erre 2004-ben került sor, akkor a voksok 59 százaléka az elnök lemondatása ellen szólt, így Chávez hatalmon maradhatott. Maduro támogatottsága jelenleg igen alacsony, csupán 15 százalék,⁷ és egy 2016. márciusi közvélemény-kutatás szerint a venezuelaiak kétharmada gondolja úgy, hogy az elnöknek le kellene mondania.⁸ Az ellenzék alkotmánymódosítási javaslatot készített arról, hogy az elnöki mandátum idejét lecsökkentsék, valamint megindította a visszahívó népszavazás kiírásához szükséges aláírások gyűjtését. Az elnök sérülékeny helyzetét azonban nem tudja kihasználni, mivel a Legfelsőbb Bíróság és a Venezuelában a negyedik hatalmi ágának számító Nemzeti Választási Bizottság (CNE) egyaránt a kormányt támogatja az új törvények – többnyire elutasító – felülvizsgálatával, illetve a választási kérdéseket illető döntéshozatal elnyújtásával.⁹ A CNE például az utóbbi hetekben többször is elutasította a visszahívó népszavazással kapcsolatos ellenzéki lépéseket,¹⁰ míg a Legfelsőbb Bíróság februárban megakadályozta, hogy az ellenzék elejét vegye Maduro rendkívüli elnöki kormányzásának, amit az elnök a rossz gazdasági helyzetre hivatkozással kérelmezett.¹¹

A választók múlt decemberi döntését alapvetően az egyre romló közbiztonsági és gazdasági helyzet befolyásolta, azonban azóta sem történt pozitív változás egyik területen sem, így elemzők úgy vélik, hogy a visszahívásnak meglenne a kellő társadalmi támogatottsága. A Társadalmi Konfliktusok Megfigyelőközpont (Observatorio Venezolano de Conflictividad Social – OVCS) adatai¹² szerint 2016 első negyedében 170 fosztogatás, illetve fosztogatási kísérlet történt az áruhiány miatt, illetve 2015-ben összesen 1200, az élelmiszerhiányhoz kötődő tüntetés volt a karibi országban. Idén naponta átlagosan 17 társadalmi megmozdulás zajlik, míg az erőszakos cselekmények által okozott halálozások száma már meghaladta az 1300-at. Becslések szerint a szegények aránya ma már eléri a 80 százalékot. A The Economic Intelligence Unit (EIU) elemzői mindezek alapján komoly esélyt látnak arra, hogy Nicolás Maduro nem tölti ki elnöki mandátumát és a 2018 decemberében esedékes választásokat is előre kell majd hozni.

Maduro a válságért elsősorban az üzleti szférát és a külföldi hatalmakat okolja, és egyelőre nem irányzott elő jelentős változtatásokat az eddigi politikai és gazdasági kormányzást illetően. Eközben a nemzetközi közvéleményt is megosztja a venezuelai belpolitikai helyzet, az Egyesült Államokkal és Kolumbiával továbbra is feszültségek terhelik a kétoldalú kapcsolatokat, Kuba pedig az USA-hoz való közeledéssel párhuzamosan távolodik a venéz kormánytól, bár a hivatalos retorika szerint Havanna továbbra is szolidaritást vállal Caracas-szal. A kőolajárak visszaesésének következményeként Venezuela egyre inkább elveszíti geopolitikai befolyását a karibi országok felett, korábbi szövetségese, Brazília pedig szintén komoly politikai-társadalmi válságot él át jelenleg. Argentínával a kormányváltás óta feszült Caracas viszonya, ugyanis a Macri-kormány a Déli Közös Piac keretében felvetette Venezuela tagsága felfüggesztésének lehetőségét a szervezet demokratikus klauzulájára hivatkozva, elsősorban az emberi jogok megsértése (a tüntetések erőszakos elfojtása, a politikai

⁷ <http://es.panampost.com/sabrina-martin/2016/04/19/venezuela-popularidad-de-nicolas-maduro-se-desploma-a-15/>

⁸ <http://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-idUSKCN0WS0JO>

⁹ <http://www.dailymail.co.uk/wires/reuters/article-3552568/Lawmakers-chain-Venezuela-election-board-protest.html>

¹⁰ <http://www.laht.com/article.asp?ArticleId=2410036&CategoryId=10717>

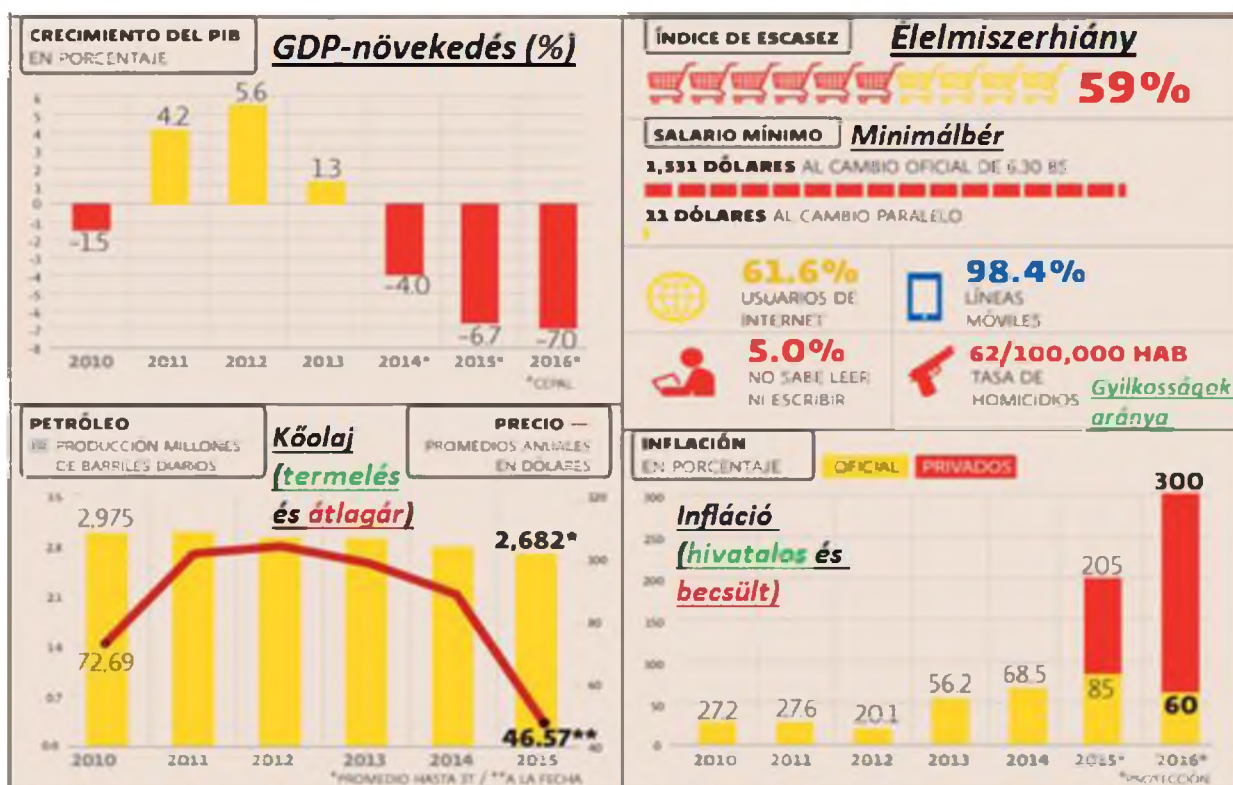
¹¹ <http://www.theguardian.com/world/2016/feb/12/venezuela-under-economic-emergency-as-court-gives-maduro-decree-powers>

¹² <http://runrun.es/nacional/venezuela-2/256081/ovcs-expuso-ante-la-cidh-su-preocupacion-por-el-incremento-de-saqueos-o-intentos-en-el-pais.html>

fogyók hosszú idejű bebörtönzése) miatt.¹³ Külpolitikáját – elsősorban gazdasági okokból – Caracas az utóbbi időben Kínára összpontosította. A Latin-Amerikába irányuló kínai tőke és hitelek legnagyobb kedvezményezettje¹⁴ 2005 óta Venezuela (összesen 56,3 milliárd dollár értékben), a fő finanszírozó a Kínai Fejlesztési Bank volt, de jelentős kereskedelem-fejlesztési hiteleket nyújtott a kínai Exim Bank is.

2. A GAZDASÁGI VÁLSÁG ÁLLANDÓSULÁSA

A kőolaj világpiaci árának közel 50 százalékos éves szintű csökkenése tovább mélyítette a hosszú ideje tartó recessziót, előidézve ezáltal a három számjegyű infláció további növekedését, az áruhiány súlyosbodását, valamint a korrupció és a bűnözés fokozódását.

2. ábra: A 2015 végén készített piaci becslések az áruhiány mértékét közel 60 százalékosra teszik. A fekete piaci árfolyamon számolva a venezuelai minimálbér csupán 11 dollár, míg a hivatalos átváltási rátán meghaladja az 1500 dollárt.¹⁵

A The Economist¹⁶ 2015 júliusában az áruhiányt kísérő áremelkedések kapcsán kiemelte, hogy miközben a venezuelai kormány árrendszerek és devizakorlátozások labirintusának felállításával kívánja elejét venni a drágulásnak, aközben az erős bolívár (bolívár fuerte-VEF) hivatalos és fekete piaci ára között százszoros lett a különbség (tavaly februárban még "csak" harmincszoros¹⁷ volt).

Az EIU országelemzése szerint a 2014-ben kezdődött gazdasági visszaesés 2017-ig tart majd, s bár 2018-ban ismét megindulhat a növekedés, az alapvető árucikkek és szolgáltatások biztosítása érdekében növelni kell az importot, így egy erősebb GDP-növekedésre egészen 2020-ig várni kell.

¹³ <http://www.nbcnews.com/news/latino/venezuelans-nicol-s-maduro-opposition-movement-what-s-next-n549291>

¹⁴ http://www.thedialogue.org/map_list/

¹⁵ <http://eleconomista.com.mx/infografias/hugo-chavez/2015/12/07/venezuela-panorama-social-economico>

¹⁶ <http://www.economist.com/news/americas/21659764-government-prints-money-hyperinflation-looms-crackers-caracas>

¹⁷ <http://www.magyardipló.hu/index.php/1877-korrupcio-spekulacio-gazdasagi-gondok-venezuelaban>

Elemzők szerint minél előbb át kellene alakítani a jelenleg hatályos árfolyamrendszert. Venezuelában már 2003 februárja óta érvényben van bizonyos fokú devizakontroll, valamint akkor vezették be a fix árfolyamrendszert is. A kormány pénzpolitikája azonban állandóan, sokszor nehezen követhetően változik. A 2015 februárjában tett intézkedések jelentős leértékelést, s ezzel együtt egy negyedik¹⁸ árfolyamváltási mechanizmust eredményeztek. Az új, úgynevezett Simadi-rátával¹⁹ így összesen négy átváltási mechanizmus lépett életbe, s más árfolyam érvényesül például az alapvető termékek behozatalakor, mint mondjuk a különleges üzleti tevékenységek esetében.²⁰ Egy évvel később,

2016 februárjában pedig a kormány bejelentette, hogy megszünteti az import esetében alkalmazott Sicad-rátát, így a tranzakciók többségét a Simadi-ráta szerint számolják majd el. Márciusban újabb átalakítás következett: ekkor a Simadi-t felváltotta a Dicom, valamint a kultúra, az egészségügy, az oktatás és a sport területén folyó tranzakciókra bevezették a Dipro-t.²¹

A hivatalos és a feketepiaci dollár-erős bolivár árfolyam közötti, körülbelül 150 százalékos különbség mellett a növekvő költségvetési deficit, a pénzkínálat fedezet nélküli növelése és a megtakarítások alacsony szintje mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a Nemzetközi Valutaalap (IMF) 2016-ra 700 százalékos pénzromlást jósol Venezuela számára.²²

A külföldi befektetők és hitelezők aggodalma is egyre növekedett az elmúlt hónapokban a dél-amerikai ország fizetőképessége kapcsán. Nelson Merentes jegybankelnök márciusban úgy nyilatkozott, hogy a jelenlegi kőolaj-feltárásoknak (és ezáltal a növekvő nemzetközi tartalékoknak) köszönhetően az ország a jövőben is teljesíteni fogja²³ adósságszolgálatát. Becslések szerint Venezuela jelenlegi tartalékainak csupán 31 százaléka likvid, ugyanis azok jelentős részét aranyban tartja. Az államadósság mértéke az IMF szerint a 2013. évi jelentős emelkedés óta folyamatosan csökken, így az idei évben annak szintje az akkori 52,4-ről 36 százalékra mérséklődhet. Maduro elnök 2016 áprilisában arra kötelezte a biztosítótársaságokat, hogy bevételük 1-3 százalék közötti arányával járuljanak hozzá a 2005-ben létrehozott Nemzeti Fejlesztési Alaphoz, amelynek egyik fő feladata a külföldi adósság csökkentése.

Economist.com

3. ábra: 2014 novembere óta egyre jelentősebb mértékben nő a hivatalos és a feketepiaci árfolyam közötti különbség, miközben az ország arany- és devizatartalékai 2015 eleje óta csökkennek, melyre a jegybank eddig nem adott érdemi választ (Forrás: The Economist, 2015.07.25.).

¹⁸ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-02-19/venezuela-the-country-with-four-exchange-rates>

¹⁹ [http://www.ev.com/publication/vwluassetsdd/technicalline_bb2970_venezuela_20april2015/\\$file/technicalline_bb2970_venezuela_20april2015.pdf?OpenElement](http://www.ev.com/publication/vwluassetsdd/technicalline_bb2970_venezuela_20april2015/$file/technicalline_bb2970_venezuela_20april2015.pdf?OpenElement)

²⁰ <https://mises.org/library/venezuelas-bizarre-system-exchange-rates>

²¹ <http://venezuelanalysis.com/news/11883>

²² <http://venezuelanalysis.com/analysis/11899>

²³ <http://blogs.barrons.com/emergingmarketsdaily/2016/04/14/2-reasons-venezuela-wont-default/>

A fentieket tekintve nem meglepő, hogy szakértők szerint "kész katasztrófa"²⁴ a jelenlegi gazdaságpolitikai irányítás²⁵ Venezuelában. Az ellenzék egyik vezéralakja, Henrique Capriles Radonski 2015 júliusában jelentette be gazdasági tervét,²⁶ melyben 50 százalékos dolgozói fizetésemelést, oktatási pénzalapot, privatizációt, az olajszállítási megállapodások felülvizsgálatát, valamint az államadósság átütemezését irányozta elő. Elemzők szerint azonban ez sem lenne valódi megoldás²⁷ az ország nehézségeire. Az ellenzéki koalíció helyzetét így mindenképpen az erősíthetné meg, ha megvalósítható és hatékony gazdasági programmal állnának elő az elkövetkezendő hónapokban.

Az ország gazdasági növekedése jelenleg teljes mértékben az energiaszektor teljesítményétől függ, ugyanis az exportbevételek 98 százalékát nyersanyagok (kőolaj, vasérc, alumínium) adják.²⁸ A külföldi befektetők számára egyre kedvezőtlenebb az üzleti környezet, a jelenlegi helyzetben nem tőkebeáramlásról, hanem tőkekimenekítésről lehet beszélni Venezuela kapcsán. A külkereskedelmi mérleg az elmúlt évtizeddel ellentétben ma már deficitese, amivel szemben a kormány importcsökkentéssel lépett fel, míg a növekvő inflációt a fogyasztás és hitelezés mérséklésével kívánta megállítani.²⁹

Rövid távon a gazdaság a nemzetközi olajárak stabilizálódásától várhat enyhülést, azonban ez nem helyettesítheti a strukturális, ipari és makrogazdasági reformok bevezetését. Elemzők szerint az elkövetkezendő időszakban a gazdasági megfontolások helyett a politikai stratégiák kerülnek előtérbe mind a kormány, mind az ellenzék oldalán. Pedig a kormánynak még mindig lenne egy szűk tere a manőverezésre: a helyi üzemanyagárak nemzetközi árszinthez való közelítésével, az árfolyamrendszer egységesítésével (a korábbi Simadi-rátát vagy annak „utódját” alkalmazva), a hazai termelés érdekében átalakított importtal, a katonai kiadások csökkentésével, a közbiztonságra és az egészségügyre fordított kormányzati költségek növelésével, valamint az államadósság átütemezésével.³⁰

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Real GDP growth (%)	-5.7	-12.7	-7.9	0.6	0.5	4.6
Consumer price inflation (av. %)	121.7	441.4	410.8	154.6	54.6	21.5
Budget balance (% of GDP)	-20.7	-23.9	-20.0	-11.2	-9.2	-7.6
Current-account balance (% of GDP)	-3.6	-2.6	-0.4	0.6	-1.2	-2.9
Commercial banks' prime rate (%; av)	19.4	21.7	41.2	90.2	69.2	31.2
Exchange rate BsF:US\$ (av)	13.7	48.2	172.7	942.8	1.745	2.516
Exchange rate BsF:€ (av)	15.22	51.37	187.81	1.046	2.011	2.969

4. ábra: Az EIU előrejelzése 2020-ig

²⁴ http://www.huffingtonpost.com/2015/05/17/venezuela-shortages-explained_n_7298426.html

²⁵ <http://money.cnn.com/2015/02/20/news/economy/venezuela-economy-inflation/>

²⁶ <http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/150714/capriles-announces-economic-plan-to-overcome-the-crisis>

²⁷ <http://blog.panampost.com/jose-nino/2015/10/22/venezuelas-die-hard-belief-in-socialism-must-end/>

²⁸ http://kitekinto.hu/latin-amerika/2015/09/04/tokeletes_vihar_kozelit_latin-amerika_fele/#.VmbkTL-qmF5

²⁹ <http://www.infolatam.com/2015/12/07/venezuela-2015-el-ajuste-invisible/>

³⁰ <http://venezuelanalysis.com/analysis/11899>

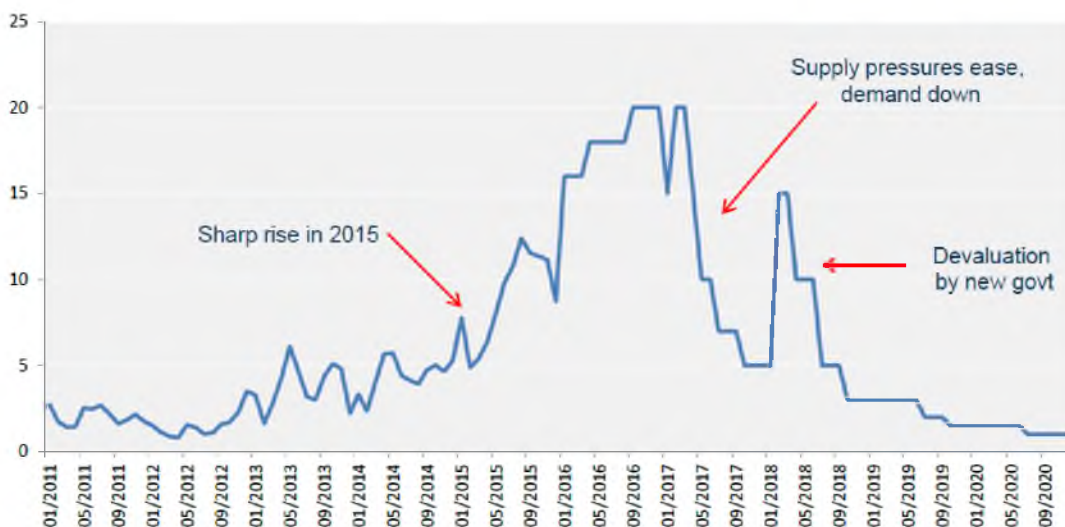
3. JÖVŐBENI KILÁTÁSOK

Venezuelában idén jelentős, közel 13 százalékos gazdasági visszaesés várható, melynek mértéke csak valamelyest mérséklődik 2017-ben. Az EIU elemzői szerint bár 2018-ban megindulhat a növekedés, az alapvető árucikkek és szolgáltatások biztosítása érdekében növelni kell majd az importot, így az erősebb GDP-növekedésre egészen 2020-ig várni kell.

Az eddigiekben ismertetett körülmények jelzik, hogy az olajbevételekre épült gazdaság a világszerte csökkenése miatt komoly recesszióba került, elemzők azonban arra számítanak, hogy 2018-ra a folyó fizetési mérleg - a világszerte áruk újbóli növekedésével - javulni fog, viszont a növekvő import miatt rövid időn belül majd ismét deficitessé válhat.

Az EIU szerint a jegybank az alapkamatot, mint monetáris politikai eszközt nem a megfelelő módon használta az elmúlt években, s előrejelzésük szerint ezen a gyakorlaton változtatni fog a következő elnöki adminisztráció, így a kereskedelmi banki kamatlábak is jelentősen növekedhetnek az elkövetkező években, majd 2020-ban szintjük ismét mérséklődhet.

Az infláció alakulását nemcsak éves, hanem havi bontásban is érdemes megfigyelni. Az alábbi ábra szerint 2011 januárjában az infláció havi mértéke két százalék körül mozgott, ezt a szintet az EIU becslése szerint csak 2020 őszén érheti el újra a venezuelai gazdaság.

5. ábra: Az EIU előrejelzése szerint 2018-ban a világszerte olajár ismét stabilizálódni fog, ami az infláció havi mértékére is kedvező hatással lesz.

Várható változások	2016-17.	2018-20.
Piaci verseny	Az állami kisajátítás veszélye továbbra is jelen lesz a gazdaságban, főként a politikailag érzékeny ágazatokban. A hatósági árak továbbra is korlátozzák a cégek jövedelmezőségét.	Az állami beavatkozás mértéke csökkenhet, ahogyan a bürokratikus terhek is. A tulajdonosi jogok védelme erősödhet.
Külföldi befektetések	Az egyes projektek finanszírozási lehetőségei korlátozottak maradnak.	A külföldi befektetők számára javulhat az üzleti környezet, elsősorban a kőolaj-kitermelési ágazatban.

Várható változások	2016-17.	2018-20.
Külkereskedelem és árfolyam	Az árfolyamrezsím kapcsán eszközölt ad-hoc intézkedések növelik a gazdasági bizonytalanságot.	A hazai kínálat erősítése érdekében hozott reformok nyomán csökkenhetnek a kereskedelmi és árfolyam-korlátozások.
Infláció	A belső kínálat és a dollártartalékok alacsony szintje miatt az infláció továbbra is magas szinten mozog.	A várható gazdasági reformok hatására az infláció jelentősen csökkenhet.
Fiskális politika	A költségvetési deficit továbbra is magas lesz az alacsony olajárak miatt.	A belső adósság növekedésére lehet számítani, ugyanis előreláthatólag nem fog javulni Venezuela helyzete a nemzetközi pénzügyi piacokon.
Adók	A kormányzati bevételek növelése érdekében előfordulhatnak ad-hoc módosítások az adózási szabályozás terén, többek között növekedhet a hozzáadottérték-adó.	Az adórendszer továbbra is összetett és bonyolult marad, azonban a diszkriminatív adók bevezetésének lehetősége csökkenhet.
Monetáris politika	Továbbra is negatív reálkamatokra kell számítani, valamint arra, hogy a költségvetési hiányt a kormány a jegybanki pénzkibocsátással fogja fedezni.	Az új elnöki adminisztráció szigorúbb monetáris politikát fog folytatni.
Finanszírozás	A hitelbővülés folyamatos, de a kormányzati beavatkozások miatt csak bizonyos ágazatokra koncentrálódik a hitelallokáció. A bankszektorban elérhető profit továbbra is magas, azonban a szabályozási hiányosságok miatt romolhat az ágazat stabilitása.	A magánszektor számára történő hitelezés fenntarthatósága stabil marad, a tőkepiaci fejlődés is felgyorsulhat.
Munkaerőpiac	Továbbra is rugalmatlan marad a munkaerőpiac, az informális foglalkoztatás aránya pedig a közeljövőben is meghatározó lesz.	Nem várhatóak komoly változások.
Infrastruktúra	Az áram- és vízszolgáltatásban tapasztalható kimaradások tartós problémát jelentenek.	Több magánbefektető is érdekeltté válhat az infrastruktúra-fejlesztésben.